

ЛУЖНЯК Л.Й.

ст. гр. ОАБм-11

НЕЧАЙ Д.Я..

ст. гр. ОАБ-21

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Швидкий розвиток інтеграційних процесів вимагає використання єдиних підходів у розумінні сутності та оцінюванні активів. Важливим при цьому є дослідження поняття «необоротні активи», в т.ч. «необоротних матеріальних активів» зважаючи на те, що в економічній теорії та бухгалтерському обліку їх розглядають з різних позицій. З метою їх означення використовують такі поняття як основний капітал, необоротні засоби, фіксовані активи, довгострокові активи і т.п. [5].

Процес формування дефініції «необоротні активи» пов'язаний розвитком економічної науки. Послідовно, від простого до складного, від конкретного до абстрактного, виникає ця категорія. На схемі (рис.1.) представлено еволюцію поняття «необоротні активи» як економічної категорії.

Рис. 1.1. Еволюція поняття «необоротні активи» [1]

Під час формування торгівельних відносин, визначення грошей як міри вартості, розвитку меркантилізму, італійської бухгалтерської школи, виникла потреба у такій категорії як «матеріальні цінності», яка містила у собі юридичний та бухгалтерський елементи. Виникнення у XV ст. подвійного запису і впровадження у його господарський облік зумовив виникнення рахунків, нових форм бухгалтерського обліку,

балансу з визначенням майна, як «активів» торговця [4]. У XVII ст. представник французької облікової школи Ж. Андре провів розмежування між фондом й капіталом. Під фондом вчений розумів суму основних й оборотних коштів підприємства (підсумок балансу), а капітал кошти власника, вкладених у фонд [4].

Вперше поняття «основний капітал» використав А. Сміт. Він вважав капіталом частину запасів продукції, яка не використана на споживання або засоби за допомогою яких працею створюються нові цінності. Це дозволило вченому виокремити складові структури капіталу, поділивши його на основний і оборотний, а Д. Рікардо визначив критерії такого поділу — час обороту (відтворення) засобів виробництва.

Представник італійської класичної бухгалтерської школи Д. Дзаппа (кін. XIX - поч. XX ст.), розумів під активами не просто засоби підприємства, а ресурси, які використовуються з метою отримання майбутніх прибутків.

Перехід від мануфактурного до машинного виробництва ознаменувався появою нових наукових ідей. Зокрема, представники англійської класичної політичної економії Д. Міль та Д. Мак-Куллох розуміли під капіталом накопичений матеріальний продукт праці, який авансується для придбання засобів виробництва і робочої сили. Вони, як і представники попереднього покоління вчених ділили капітал на основний і оборотний.

Капітал, за К. Марксом, є основною рушійною силою економічного розвитку, метою виробництва і сутнісною ознакою економічної формації; це вартість яка самозростає. Капітал формується там, де власник засобів виробництва наймає працівників і використовує їх працю з метою отримання прибутку. Аналізуючи функціонування капіталу на різних етапах виробництва, К. Маркс розвиває вчення попередників про основний і оборотний капітали. Під основним капіталом він розуміє частину виробничого капіталу, який неодноразово використовується у виробництві продукції, переносить свою вартість на новостворений продукт окремими частинами під час зношування. Основний капітал представлений засобами праці, які, беручи участь та обслуговуючи процес виробництва, сприяють простому та розширеному відтворенню на підставі формування і використання амортизаційного фонду підприємства. К. Маркс визначив, що витрати на придбання частини засобів виробництва є постійним капіталом, який набуває форми основних фондів.

Подальші основні напрями у розвитку економічної думки – неокласичний, кейнсіанський, інституціональний, сформувались наприкінці ХІХ ст. — початку ХХ ст. під впливом змін у соціально-економічному житті розвинутих країн.

Сучасна економічна наука під засобами виробництва розуміє всі види засобів праці і предметів праці, а капітал – як фактор, який створений самою економічною системою.

Поділ активів на необоротні й оборотні прийшло в практику бухгалтерського обліку з економіки через судову сферу наприкінці ХІХ-го або початку ХХ-го ст. Вперше зазначені терміни з'явилися в Англії, у судових звітах, які були пов'язані з методами оцінки фіксованих (необоротних) і оборотних активів. Такий поділ активів зумовлений можливістю оцінки ліквідності господарюючого суб'єкта [1].

В бухгалтерському обліку частина засобів виробництва є необоротними активами, терміном який виник у зв'язку з розвитком бухгалтерського обліку і є обліковою категорією – елементом балансу.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «необоротні активи – всі активи, що не є оборотними» [2]. Дане Положенні вказує на те, що до складу оборотних активів належать «грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу». Таким чином, у вітчизняних нормативно-правових актах відсутнє визначення поняття «необоротні активи», незважаючи на те, що така облікова категорія є одною із найважливіших і найбільш часто вживаних. Це створює труднощі у трактування її економічної природи.

Аналітичний огляд праць вітчизняних науковців та практиків [1; 3; 5] щодо визначення сутності «необоротних активів» як облікової категорії, свідчить про наявність різних наукових позицій. Перш за все, варто відмітити не зовсім вдалу назву цих активів, адже вони як і оборотні, перебувають в обігу. Однак період обігу необоротних активів значно перевищує один операційний цикл і порядок відображення цих активів в обліку є специфічним. Вартість більшості складових необоротних активів відшкодовується під час реалізації продукції, оскільки чистий дохід включає частину їх вартості. Таким чином, необоротні активи є майном, що приносять підприємству доходи протягом більше одного звітного періоду, а витрати, що понесені на їх придбання, поступово відносяться на витрати протягом терміну

корисної використання таких активів.

Вважаємо справедливим в [5] акцент на дискусійності положення щодо необоротності такого облікового об'єкта як земля. Земля може бути предметом купівлі-продажу, а отже може перебувати в обороті. Однак, якщо її сприймати як об'єкт, який не можна ліквідувати та замінити іншим, то позиція щодо необоротності землі є цілком виправданою.

У зарубіжній практиці обліку поняття необоротних активів часто ототожнюється з основним капіталом, який вважається складовою частиною майна підприємства (або його активом). Уживання різних термінів для ідентифікації цього виду активів часто пов'язують особливостями перекладу термінів із різних мов. Зокрема, у [3] звертається увагу на те, що англійською мовою необоротні активи можуть називатися non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо. Так, представники американської школи бухгалтерського обліку Е.С.Хендріксен, М. Ф. Ван Бреда визначають необоротні активи як обліковий об'єкт, який характеризується правовими й економічними характеристиками, містить в собі інформацію про минулі події [6]. Необоротні (непоточні, довгострокові) активи вони розглядають як інвестиції, розраховані на тривалий період. До інвестицій у довгострокові активи відносять землю, будинки й устаткування, які забезпечують працездатність підприємства. Такі об'єкти служать тривалий час і поступово зношуються.

Проведене дослідження термінологічного апарату дозволяє узагальнити основні характеристики, які найбільшою мірою вказують на сутність необоротних активів: належність до категорії «майно» та «капітал», тривалий строк використання, участь у виробництві тощо. Таким чином, під необоротними активами слід розуміти сукупність матеріально-фінансових ресурсів, складову виробничого потенціалу підприємства, що визначає його здатність випускати конкурентоспроможну продукцію. Необоротні активи перебувають у його розпорядженні протягом тривалого терміну, не змінюючи свого зовнішнього вигляду і економічного значення і, багаторазово обслуговують виробничі та торгові процеси, а свою цінність (яка є значною) втрачають поступово. Крім того такі активи можуть бути вкладені у підприємницьку діяльність інших господарюючих суб'єктів.

Література:

1. Адамик О. В. Інформаційна технологія автоматизованого вирішення задач обліку необоротних активів [Текст] / О. В. Адамик // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 11 трав. 2016 р.] / редкол. : З. В. Гуцайлюк, В. А. Дерій, Г. П. Журавель [та ін.]. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - С. 29-31.
2. Будник А.М., Лега О.В. Історичні аспекти формування поняття «необоротні активи». Економічні науки. 2014. № 5(08). С.63-66.
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. Дата оновлення: № 564 від 20.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.04.2019).
4. Саченко С. І. Особливості облікової політики щодо оцінки необоротних активів./ С.І.Саченко, В.М. Панасюк, О.М. Черешнюк// Соціально - економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб.матер.Всеукр.наук.-практ.конф., м.Вінниця, 18 квітня 2018 року.: у 2-х т. - Т.1/ ред.кол.:ВНІЕ ТНЕУ.- Тернопіль: Крок, 2018. - 250 с. С.108-109
5. Семйон В.С. Поняття необоротних активів, їх склад і класифікація. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2009. № 3(49). С.161-167. URL:<http://ven.ztu.edu.ua/article/view/91190/89250> (дата звернення 13.02.2019)
6. Сисюк, С.В.; Адамик, О.В. Облікова політика суб'єктів державного сектору щодо необоротних активів // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2016. – № 21 (11 (53)). – С. 101-106
7. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб.пособие. М.: Аудит, ЮНИТИ. 1996. 638 с.
8. Хендриксен Е.С., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета; пер. с англ. проф. Я.В. Соколова. М.: Финансы и статистика. 1997. 576 с.
9. Хорунжак Н.М., Рогожкіна В.В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 19. С.554-560.